

УДК 340.1; 346.1

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-41-1-166-177>

ВПЛИВ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОЇ ЕПОХИ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Вінник О. М.

THE IMPACT OF THE CHALLENGES OF THE MODERN ERA ON THE LEGAL REGULATION OF SOCIAL RELATIONS

Vinnyk O.M.

Стаття присвячена проблемам правового регулювання суспільних відносин, включно зі сферою економіки, на які впливають нові загрози суспільному благополуччю (зокрема, короно вірусна пандемія, ризики цифровізації, глобальне потепління тощо).

Аналізується стан зазначених відносин та їх правове регулювання. Визначаються пов'язані з цим проблеми, в тому числі збільшення кількості зловживань можливостями цифровізації (і, відповідно, порушення прав та законних інтересів учасників цифро візованих відносин), ігнорування суспільних інтересів (щодо необхідності забезпечення здорового і безпечного середовища для членів суспільства в умовах короно вірусної пандемії, значної ймовірності природних та техногенних катастроф, забруднення довкілля), посилення розшарування суспільства на багатих і бідних (в тому числі і в ракурсі цифрових можливостей), які самі по собі або в сукупності несуть значну загрозу для суспільного благополуччя..

Порушені проблеми викликані низкою факторів, частина з яких має природний характер (природні катаклізми), частина – пов'язана з індустріально-інноваційним шляхом розвитку людства, що має негативний вплив на екологію та/або породжує відповідні ризики (забруднення довкілля, техногенні катастрофи, ризики цифровізації та низки інновацій), інші – зумовлені людським фактором (пріоритет приватних інтересів над суспільними, ігнорування соціально відповідальної поведінки), недостатньою ефективністю державної політики, включно з правовою, та її реалізацією. Все це свідчить про складність порушених проблем і необхідність їх комплексного вирішення за участі представників низки наук (природничих, соціальних, юридичних), вжиттям комплексу заходів, включно з правовими, що передбачають вдосконалення правового регулювання зазначених відносин шляхом закріплення низки нових прав та обов'язків (цифрових зокрема), заборони зловживати не лише правами, а й можливостями, акцентування правової політики держави на встановлення правил, спрямованих на запобігання нових загрозам, зменшенню їх негативних наслідків, стимулюванню критично необхідних в таких умовах видів діяльності та соціально-відповідальної поведінки учасників суспільних відносин.

Ключові слова: загрози суспільному благополуччю; загрози природного характеру; загрози, пов'язані з діяльністю людини; ризики цифровізації; зловживання правами та можливостями; баланс прав та обов'язків; економіко-правова політика; вдосконалення правового регулювання.

Короновірусна пандемія та пов'язані з нею карантинні заходи загострили проблему пошуку більш дієвого (з огляду на слабку ефективність існуючого) правового забезпечення необхідних для суспільства заходів, що не лише гарантуватимуть функціонуван-

ня відповідних інституцій/сфер (закладів охорони здоров'я, культури, освіти, суб'єктів підприємництва, органів влади та місцевого самоуправління тощо) в екстремальних умовах та захист від цієї нової небезпеки, а й дозволять спрогнозувати і ймовірність нових

загроз (з урахуванням результатів людської діяльності, їх впливу на довкілля і життя суспільства в цілому), і пов'язаних з ними змін в суспільному житті, а в підсумку – напрацювати шляхи вдосконалення правового регулювання. Останнє має включати превентивні заходи щодо виникнення таких загроз, засоби стимулювання суспільно необхідної діяльності в цих умовах, бар'єри для зловживань, пов'язаних з використанням вразливості суспільства, його членів, сфер, інституцій до таких загроз. Чинний Кодекс цивільного захисту України [1], хоча і регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, визначає повноваження, права та обов'язки учасників відносин, проте не враховує швидкі зміни в суспільному житті, включно із короно вірусною пандемією, ризиками цифровізації, одними з яких стали масштабні зловживання цифровими можливостями в умовах обмежувальних карантинних заходів, що стимулювали використання цифрових ресурсів (он-лайн платежів, Інтернет торгівлі, дистанційного навчання тощо) і, відповідно, активність несумлінних учасників відносин в мережі Інтернет, зростання кількості кібершахрайств.

Окремі складові цієї проблеми (особливо щодо екологічної безпеки [2; 3; 4], техногенної [5; 6; 7] та кібербезпеки [8; 9], ризиків цифровізації [10; 11; 12] тощо) досліджувалися і раніше, проте комплексному їй (проблеми) вирішенню приділялося недостатньо уваги з огляду на міжгалузевий характер досліджень, що передбачає участь в них представників низки правових (конституційного, господарського, цивільного, екологічного, інформаційного, адміністративного, кримінального та інших галузей права), інших суспільних наук (економічної теорії,

соціології тощо) та з урахуванням напрацьованих природничих наук (інформатики, медицини, біології, екології, аграрних науки та ін.).

Зазначені обставини зумовлюють *актуальність* порушеної тут проблеми, про необхідність вирішення якої наголошується в цій статті з низкою пропозицій щодо шляхів її вирішення.

Згідно ст. 13 Конституції України основним стратегічним курсом України у сфері економіки є забезпечення її соціального спрямування, тобто врахування інтересів суспільства, типових інтересів його членів, держави як організатора суспільного життя. Це особливо актуально в сучасних умовах появи нових (короно вірусна пандемія, зловживання цифровими можливостями, цифрова нерівність, глобальне потепління) і загострення старих загроз суспільному благополуччю (забруднення довкілля, ризики природних та техногенних катастроф, зловживання правами та можливостями, розшарування суспільства та пов'язане з цим зубожіння значної частини населення, міжнародний тероризм, негативні наслідки глобалізації тощо).

Подібні зміни в суспільному житті потребують адекватного правового регулювання з метою забезпечення необхідності застосування превентивних заходів щодо суспільно небезпечних наслідків зазначених явищ та стимулювання застосування необхідних засобів щодо виробництва/виконання/надання товарів/робіт/послуг, потрібних для подолання згаданих загроз/зменшення негативних їх наслідків та забезпечення достойних умов життя, праці, відпочинку членів суспільства.

Українською державою протягом останніх років прийнято чимало концепцій та стратегій, спрямованих на вирішення згаданих та інших актуальних проблем суспільного буття: забезпечення сталого розвитку [13],

подолання бідності [14], захисту довкілля, включно з екологічною політикою та необхідністю подолання наслідків забруднення довкілля, зміни клімату/глобального потепління [15; 16], цифровізацією економіки та інших сфер суспільного буття [17; 18; 19], соціальною відповідальністю бізнесу [20], управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру [21], захисту прав споживачів [22], розвитку системи громадського здоров'я [23], розвитку інноваційної діяльності [24] тощо. Подібні документи, як зазначає С. Романко, є аналітичними та рамковими і на місцях практично не реалізуються [4]. Лише в окремих випадках передбачені зазначеними актами Уряду заходи було закріплено в законах/кодексі [1; 25; 26; 27], а корегування їх положень значно відстає від змін, що відбуваються в суспільних відносинах.

Закріплення в Конституції України обов'язку держави щодо забезпечення соціального спрямування вітчизняної економіки відповідає принципам регулювання відносин у сфері господарювання, притаманних країнам цивілізованих ринкових відносин, включно з державами-членами ЄС, основним засадам громадянського суспільства, на необхідності розвитку якого наголошується у відповідній Національній стратегії, затвердженій Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 [28], та відзеркалено у створенні спільної з ЄС платформи (Платформа громадянського суспільства ЄС – Україна [29]). В ключових актах ЄС (зокрема ст. 11 Договору про Європейський Союз (Маастріхт, 7 лютого 1992 р.) [30]) наголошується на необхідності для ЄС мати відкритий, прозорий та регулярний діалог з організаціями громадянського суспільства, в тому числі під час підготовки пропозицій до правових актів ЄС. З урахуванням орієнтації України на Європейське (ЄС) законодавство відповідно до Закону «Про Загальнодержав-

ну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [31] державна політика розбудови національної економіки в нашій країні має ґрунтуватися на співпраці з інститутами громадянського суспільства (бізнесом та саморегульованими організаціями підприємців, неурядовими організаціями з питань захисту навколишнього середовища та прав споживачів, профспілками тощо).

Разом з тим, передбачені зазначеними актами заходи, що зазвичай відповідають основним засадам громадянського суспільства, включно з необхідністю адекватного сучасним умовам (в тому числі ризикам) нормативно-правового регулювання, значно відстає від сучасного стану відповідних відносин і суспільних потреб. Наслідком цього стали не просто численні зловживання, а й складність їх правової оцінки та притягнення до відповідальності, що особливо яскраво проявляється у сфері цифровізації, незаперечними перевагами якої користуються не лише сумлінні учасники суспільних відносин, а й бажаючі отримати незаслужені переваги шляхом ігнорування інтересів інших осіб та суспільства в цілому. Цьому сприяють:

відсутність закріплених в законодавстві (Господарському/ГК [32] та Цивільному/ЦК [33] кодексах, зокрема) цифрових прав та обов'язків учасників господарського життя/суб'єктів цивільних відносин, положень про політику держави в цій сфері, включно з необхідністю та засобами поєднання державного регулювання із саморегулюванням (ГК); невизначеність правового статусу віртуальних підприємств та правового режиму цифрових ресурсів: бізнес-сайтів (включно з Інтернет-магазинами), штучного інтелекту, чат-ботів тощо;

повільність реагування держави на необхідність корегування антимонопольно-конкурентного законодавства на цифрових ринках (з використанням цифрових

ресурсів та/або за участі віртуальних підприємств) та принципіальних підходів до відповідальності за зловживання в цифровому середовищі;

слабкість суспільно-необхідного реагування на ризики цифровізації та зменшення їх негативних наслідків тощо.

Про потребу в ефективному регулюванні зазначеної сфери (на міжнародному та національному рівнях) свідчить проблема з використанням штучного інтелекту, що спроможний забезпечити вирішення місцевих і глобальних проблем (боротьбу зі зміною клімату та деградацією навколишнього середовища, протидією пандеміям, захистом демократичних завоювань, боротьбу зі злочинністю тощо), проте тотальний контроль за яким (з огляду на можливість саморозвитку штучного інтелекту) є доволі складним, а наслідки неконтрольованого або малопередбачуваного (за наслідками) його використання – для суспільства можуть бути руйнівними, навіть катастрофічними. На міжнародному рівні ця проблема порушується, про що свідчить, зокрема, прийняття в ЄС низки важливих документів і насамперед – Білої книга про штучний інтелект (WHITE PAPER On Artificial Intelligence [34], що має на меті визначити шляхи вирішення цієї проблеми з використанням правових засобів, за участі не лише держав-членів ЄС, а й інститутів громадянського суспільства – шляхом консультування з громадськістю, в тому числі з представниками науки та цифрового бізнесу.

Потреба у вдосконаленні правового регулювання відносин у сфері економіки з метою її соціального забезпечення – справа і держави, і інститутів громадянського суспільства (і насамперед – організацій, що об'єднують і, відповідно, віддзеркалюють інтереси бізнесу, споживачів, найманих працівників, громадян щодо екологічної та іншої безпеки), і правової науки і як така потребує комплексного вирішення із застосуванням як

публічно-правових, так і приватно-правових механізмів, з використанням як вітчизняного, так і зарубіжного (міжнародного та інших країн) досвіду. Якщо держава має оптимізувати свою економіко-правову політику в цьому руслі, то завдання громадянського суспільства – стимулювати соціальну відповідальність підприємництва і громадян в умовах згаданих загроз.

Зазначена проблема є універсальною і включає різні аспекти (залежно від сфер виникнення відносин), оскільки:

зумовлена низкою факторів, частина з яких має природний характер (природні катаклізми), частина – пов'язана з індустріально-інноваційним шляхом розвитку людства, що має негативний вплив на екологію та/або породжує відповідні ризики (забруднення довкілля, техногенні катастрофи, ризики цифровізації та подібних інновацій), інші – зумовлені людським фактором (пріоритет приватних інтересів над суспільними, ігнорування соціально відповідальної поведінки), недостатньою ефективністю державної політики, включно з правовою, та її реалізацією на практиці;

потенційно досліджувальні по цій темі відносини: виникають у сфері економіки, включно з бізнес-діяльністю, та пов'язаних з нею сфер суспільного життя; віддзеркалюють потребу всіх граней соціального спрямування економіки (оптимальне державне регулювання; його поєднання із саморегулюванням; збалансований вплив на підприємництво, що з одного боку, має стимулювати його розвиток з урахуванням потреб суспільства і добровільно взятої на себе соціальної відповідальності суб'єктами підприємництва, а з іншого – стримувати зловживання бізнесом своїми правами та можливостями у відносинах зі споживачами, контрагентами, державою, територіальними громадами);

цифровізація проникла в усі сфери суспільного життя і є універсальним засобом

вирішення більшості ключових проблем сьогодні, попри наявність у неї самої не лише значних достоїнств, а й суттєвих *ризиків*, що загрожують суспільному благополуччю за відсутності адекватних правових та організаційних заходів; виникненню цих ризиків сприяють: поява *віртуальних* суб'єктів та об'єктів; можливість діяти *анонімно*; *глобальність* соціальних мереж; проблемність використання *штучного інтелекту*, що пов'язано з можливістю його саморозвитку, а, отже, і складністю визначення пов'язаних з цим наслідків; електронна форма зв'язків; нові умови конкуренції на цифро візованих ринках та відповідальності тощо; але головне – значне відставання нормативно-правового регулювання та превентивних організаційних заходів від фактичного стану відносин та потенційних загроз;

традиційні, притаманні для відносин аналогового суспільства, включно з економічною його сферою, методи правового регулювання суспільних відносин, мають застосовуватися з урахуванням цифровізаційних процесів (включно з економіко-правовою політикою держави та застосовуваних нею методів та засобів, що обов'язково мають передбачати дві категорії збалансованих заходів: (1) стимулювання позитивних тенденцій в економіці та соціальної відповідальності бізнесу; (2) попередження появи суспільно небезпечних ризиків та механізмів зменшення їх негативних наслідків; принципами поєднання державного регулювання із саморегулюванням з визначенням правового режиму останнього на рівні закону; необхідністю вдосконалення правового регулювання відносин у сфері економіки з урахуванням сучасних тенденцій та загроз з огляду на цифровізацію, глобалізаційні процеси, наслідки забруднення довкілля тощо, а в цілому – формування ефективної соціально спрямованої економіки та соціально відповідального бізнесу з відповідним нормативно-правовим

регулюванням, що мають бути адекватні громадянському суспільству і здатними протистояти новим загрозам суспільному благополуччю.

Все це свідчить про складне завдання для правової науки, що включає: виявлення основних тенденцій динаміки суспільних відносинах у сфері економіки з огляду на появу нових та загострення старих загроз суспільному благополуччю; оцінка стану (ступеня ефективності) правового регулювання зазначених відносин та виявлення проблем, пов'язаних зі змінами в суспільних відносинах; винайдення тих оптимальних шляхів, що забезпечать їх ефективне регулювання з урахуванням не лише поточного стану цих відносин, але й перспектив їх розвитку/змін. Разом з тим, законодавцю необхідно більш динамічно реагувати на зміни в суспільному житті, а стосовно економіки – насамперед шляхом доповнення відповідними положеннями чинних кодексів – Господарського/ГК [33] і Цивільного/ЦК [34] стосовно основних засад регулювання нових відносин. Так, стосовно цифро візованого сегменту вітчизняної економіки доцільно передбачити в ГК низку ключових положень щодо: змісту поняття цифрової економіки та основних засад її функціонування; напрямів та засобів державної економіко-правової політики щодо цифровізації; принципів поєднання державного регулювання із саморегулюванням у сфері цифровізації; системи нормативно-правового регулювання відносин цифровізації; збалансованих цифрових прав та обов'язків учасників відносин у сфері господарювання; особливостей правового становища віртуальних суб'єктів та правового режиму цифрових ресурсів та віртуальних об'єктів; специфіки договірних відносин, що встановлюються із застосуванням електронних засобів зв'язку та вирішенням пов'язаних з цим спорів; впливу цифровізації на антимонопольно-конкурентне регулюван-

ня та застосування господарсько-правової відповідальності до порушників; наслідків цифровізації окремих сфер (фінансових послуг зокрема, які все більше надаються в електронній формі) та зумовлених цим підходів до нормативно-правового регулювання відповідних відносин. В ЦК мають бути включені положення щодо: цифрових прав та обов'язків учасників цивільних відносин; заборони зловживати цифровими правами та можливостями; особливості правового статусу віртуальних учасників цивільних відносин та правового режиму віртуальних об'єктів; вимог до цифрових правочинів та підстави для визнання їх недійсними; особливості порядку надання електронних послуг.

В умовах зростаючих загроз та збільшення кількості зловживань посилюється проблема необхідності акцентування уваги на обов'язках членів суспільства, а не лише на їх правах. Так, набули поширення випадки використання можливостей цифровізації лише у власних інтересах з ігноруванням законних інтересів інших осіб (поширити – заради цікавості чи вигоди – суспільно шкідливу інформацію в соціальних мережах, «зламати» сайт урядової чи іншої установи), *ігнорування* умов безпечного довкілля (застосувати технологію чи устаткування, що не відповідає екологічним вимогам; спалити в період посухи пожухлу траву або сміття на власному подвір'ї/території, що межує з лісом; викинути сміття в не призначених для цього місцях) та карантинних заходів під час посилення короно вірусної хвороби (нехтування масковим режимом в громадських місцях, що ніби «порушує право вільно дихати», тощо). Масовість подібних зловживань викликана і прогалинами в законодавстві (зокрема щодо визначення цифрових прав та обов'язків), і незначними санкціями за порушення встановлених законом вимог (екологічних, наприклад), і неефективною системою виявлення порушень та притягнення до

відповідальності (щодо порушників карантинних заходів), і відсутністю в Україні (як свідчить сучасне життя) сталих традицій соціально відповідальної поведінки не лише бізнесу, але й всіх членів громадянського суспільства.

Вирішення цієї вельми складної проблеми доволі непросте і передбачає застосування комплексу заходів з урахуванням характеру загроз. Праву належить одна з провідних ролей як на науковому рівні, так і на нормотворчому та правозастосовному .

Має зазнати змін і Конституція України в частині забезпечення державою захисту громадян від нових загроз суспільному благополуччю, включно з цифровими зловживаннями, які набувають стрімкого поширення, а також закріплення основних прав та обов'язків громадян України – як цифрових, так і тих, що мають діяти в умовах згаданих загроз.

Завдання правової науки в зазначених умовах доволі непросте, хоча значною мірою – традиційне: переосмисленні ролі та завдання права в умовах стрімких змін в суспільних відносинах та наростання загроз суспільному благополуччю, контроль за розвитком відносин, їх аналіз, визначення ключових проблем, прогнозування змін в суспільних відносинах в зазначених умовах та перспективного їх регулювання, пошук/розробка як традиційних, так і нових шляхів (з використанням потенціалу штучного інтелекту зокрема) вдосконалення правового регулювання та правозастосовної практики.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України: прийнятий 2 жовтня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 02.04.2021 р.).
2. [Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: Навчальний та науково-практичний посібник - К.: Знання-Прес, 2002. - 332 с.](#)
3. Проблеми права екологічної безпеки : навч. посіб. / М.В. Краснова, Г.І. Балюк, А.Г.

Бобкова [та ін.] ; під заг. ред. М.В. Краснової та Р.С. Кіріна; відп. ред. В.І. Андрейцев; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. – Дніпро: НГУ, 2016. – 575 с.

4. С. Романко. Еколого-правова політика України у сфері зміни клімату // Піприємництво, господарство і право. 2019. №9. С. 88-94.

5. Буравльов С. П., Гетьман В. В. Управління техногенною безпекою України. К., 2006. 235 с

6. Курбанов Я. Л. Забезпечення природно-техногенної безпеки в Україні в проблемі визначення поняття «критична інфраструктура» // Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 2. С. 150-154. URL :

<http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1046/1/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%202-2016.pdf>

(дата звернення: 02.04.2021).

7. Вареня Н.М. Правові аспекти забезпечення техногенної безпеки в умовах зростаючих загроз терористичного характеру // Актуальні питання сучасної науки. Івано-Франківськ, 7-8 липня 2017 р. С. 76-79. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/17july2017/25.pdf> (дата звернення: 02.04.2021).

8. О.Бакалінська, О. Бакалинський. Правове забезпечення кібербезпеки України // Піприємництво, господарство і право. 2019.№9.- С. 100-108.

9. Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 26 листопада 2019 року). URL : <http://univd.edu.ua/uk/dir/2031> (30.03.2021).

10. Цифрова економіка та електронний бізнес: окремі проблеми правового регулювання. Збірник наукових праць. За заг. ред. О. М. Вінник. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019, 152 с.

11. Вінник О. Правові проблеми цифровізації в ракурсі нових загроз для суспільного благополуччя // Актуальні проблеми права: теорія і практика: збірник наукових праць. 2020. № 39. С. 11-18.

12. Єфремова К. В. Теоретичні підходи до регулювання штучного інтелекту в ЄС: досвід для України // Право та інновації. 2020. № 4 (32). С.80-85/

13. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020", схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

14. Стратегія подолання бідності, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

15. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: схвал. розпорядженням КМУ від 7 грудня 2016 р. № 932. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

16. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення: схвал. розпорядженням КМУ від 22 травня 2019 р. № 402-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/proshvalennya-konceptsiyi-realizaciyi-t220519> (дата звернення: 28.03.2021).

17. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери: схвал. розпорядженням КМУ від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

18. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: схвал. розпорядженням КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

19. Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні: схвал. розпорядженням КМУ від 16 листопада 2016 р. № 918-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

20. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: схвал. розпорядженням КМУ від 24 січня 2020 р. № 66-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

21. Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: схвал. розпорядженням КМУ від 22 січня 2014 р. № 37-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

22. Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року: схвал. розпорядженням КМУ від 29 березня 2017 р. № 217-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

23. Концепція розвитку системи громадського здоров'я: схвал. розпорядженням КМУ

від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

24. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схвал. розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

25. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 28.03.2021):

26. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 02.04.2021).

27. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

28. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України №68/2016 від 26 лютого 2016 року. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (дата звернення: 28.03.2021).

29. Платформа громадянського суспільства ЄС – Україна. URL : <https://eu-ua.org/en/civil-society-platform> (дата звернення: 28.03.2021).

30. Договір о Європейском Союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 года) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (дата звернення: 28.03.2021).

31. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 30.03.2021).

32. Господарський кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 04.04.2021).

33. Цивільний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.04.2021).

34. WHITE PAPER On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust. EUROPEAN COMMISSION. Brussels, 19.2.2020. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1603192201335&uri=CELEX:52020DC0065> (дата звернення: 30.03.2021).

References:

1. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy: pryiniaty 2 zhovtnia 2012 r. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (data zvernennia: 02.04.2021 r.).

2. Andreitsev V.I. Pravo ekolohichnoi bezpeky: Navchalnyi ta naukovo-praktychnyi posibnyk - K.: Znannia-Pres, 2002. - 332 s.

3. Problemy prava ekolohichnoi bezpeky : navch. posib. / M.V. Krasnova, H.I. Baliuk, A.H. Bobkova [ta in.] ; pid zah. red. M.V. Krasnovoi ta R.S. Kirina; vidp. red. V.I. Andreitsev; M-vo osvity i nauky Ukrainy; Kyiv. nats. un-t, Nats. hirn. un-t. – Dnipro: NHU, 2016. – 575 s.

4. S. Romanko. Ekoloho-pravova polityka Ukrainy u sferi zminy klimatu // Pipryiemnytstvo, gospodarstvo i pravo. 2019. №9. S. 88-94.

5. Buravlov Ye. P., Hetman V. V. Upravlinnia tekhnohennoiu bezpekoiu Ukrainy. K., 2006. 235 s

6. Kurbanov Ya. L. Zabezpechennia pryrodno-tekhnohennoi bezpeky v Ukraini v problema vyznachennia poniattia «krytychna infrastruktura» // Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys . 2016. № 2. S. 150-154. URL : <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1046/1/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20-2016.pdf> (data zvernennia: 02.04.2021).

7. Varenia N.M. Pravovi aspekty zabezpechennia tekhnohennoi bezpeky v umovakh zrostaiuchykh zahroz terorystychnoho kharakteru // Aktualni pytannia suchasnoi nauky. Ivano-Frankivsk, 7-8 lypnia 2017 r. S. 76-79. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/17july2017/25.pdf> (data zvernennia: 02.04.2021).

8. O.Bakalinska, O. Bakalynskiy. Pravove zabezpechennia kiberbezpeky v Ukraini // Pipryiemnytstvo, gospodarstvo i pravo. 2019.№9.- S. 100-108.

9. Protydiia kiberzahrozam ta torhivli liudmy

Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii

(m. Kharkiv, 26 lystopada 2019 roku). URL : <http://univd.edu.ua/uk/dir/2031> (30.03.2021).

10. Tsyfrova ekonomika ta elektronnyi biznes: okremi problemy pravovoho rehulivannia. Zbirnyk naukovykh prats. Za zah. red. O. M. Vinnyk. K.: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 2019, 152 s.

11. Vinnyk O. Pravovi problemy tsyfrovizatsii v rakursi novykh zahroz dlia suspilnoho blahopoluchchia // Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats. 2020. № 39. S. 11-18.

12. Iefremova K. V. Teoretychni pidkhydy do rehuliuвання shtuchnoho intelektu v YeS: dosvid dlia Ukraїny // Pravo ta innovatsii. 2020. № 4 (32). S.80-85/

13. Stratehiia staloho rozvytku "Ukraina - 2020", skhvalena Ukazom Prezydenta Ukraїny vid 12 sichnia 2015 roku № 5/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

14. Stratehiia podolannia bidnosti, skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukraїny vid 16 bereznia 2016 r. № 161-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

15. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zminy klimatu na period do 2030 roku: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 7 hrudnia 2016 r. № 932. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

16. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi promysloвого zabrudnennia: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 22 travnia 2019 r. № 402-r. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-realizaciyi-t220519> (data zvernennia: 28.03.2021).

17. Stratehiia tsyvrovoi transformatsii sotsialnoi sfery: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 28 zhovtnia 2020 r. № 1353-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

18. Kontsepsiia rozvytku tsyvrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukraїny na 2018-2020 roky: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

19. Kontsepsiia rozvytku systemy elektronnykh posluh v Ukraini: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 16 lystopada 2016 r. № 918-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

20. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi spriannia rozvytku sotsialno vidpovidalnoho biznesu v Ukraini na period do 2030 roku: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 24 sichnia 2020 r. № 66-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

21. Kontsepsiia upravlinnia ryzykamy vynykennia nadzvychainykh sytuatsii tekhnohennoho ta pryrodnoho kharakteru: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 22 sichnia 2014 r. № 37-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

22. Kontsepsiia derzhavnoi polityky u sferi zakhystu prav spozhyvachiv na period do 2020 roku: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 29 bereznia 2017 r. № 217-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-2017-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

23. Kontsepsiia rozvytku systemy hromadskoho zdorovia: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 30 lystopada 2016 r. № 1002-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

24. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: skhval. rozporiadzhenniam KMU vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

25. Pro Osnovni zasady (stratehiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukraїny na period do 2030 roku: Zakon Ukraїny vid 28.02.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (data zvernennia: 28.03.2021):.

26. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukraїny: Zakon Ukraїny vid 5 zhovtnia 2017 roku. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (data zvernennia: 02.04.2021).

27. Pro elektronni komunikatsii: Zakon Ukraїny vid 16.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (data zvernennia: 28.03.2021).

28. Pro spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukraїny №68/2016 vid 26 liutoho 2016 roku. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (data zvernennia: 28.03.2021).

29. Platforma hromadianskoho suspilstva YeS – Ukraina. URL : <https://eu-ua.org/en/civil-society-platform> (data zvernennia: 28.03.2021).

30. Dohovor o Evropeiskom Soiuzu (Maastrykht, 7 fevralia 1992 hoda) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (data zvernennia: 28.03.2021).

31. Pro Zahalnoderzhavnu prohramu adaptatsii zakonodavstva Ukraїny do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: Zakon Ukraїny vid 18.03.2004 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (data zvernennia: 30.03.2021).

32. Hospodarskyi kodeks Ukraїny. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (data zvernennia: 04.04.2021).

33. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennia: 04.04.2021).

34. WHITE PAPER On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust. EUROPEAN COMMISSION. Brussels, 19.2.2020. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1603192201335&uri=CELEX:52020DC0065> (data zvernennia: 30.03.2021).

Vinnyk OM *The impact of the challenges of the modern era on the legal regulation of social relations.*

The article is devoted to the problems of legal regulation of public relations, including the economic sphere, which are affected by new threats to public welfare (in particular, the coronavirus pandemic, the risks of digitalization, global warming, etc.).

The state of legal regulation of these relations is analyzed. Related issues are identified, including increasing the number of abuses of digitalization opportunities (and, consequently, violations of the rights and legitimate interests of participants in digital relations), ignoring the public interest (to ensure a healthy and safe environment for members of society in a coronary viral pandemic), high probability of natural and man-made disasters, environmental pollution), increasing stratification of society into rich and poor (including in the perspective of digital opportunities), which alone or in combination pose a significant threat to public welfare ..

These problems are caused by a number of factors, some of which are natural (natural disasters), some - related to the industrial-innovative path of human development, which has a negative impact on the environment and / or poses risks (environmental pollution, man-made disasters, risks of digitalization and of some innovations), others - due to the human factor (priority of private interests over public ones, ignoring socially responsible behavior), insufficient effectiveness of public policy, including legal, and of its implementation. All this indicates the complexity of the problems and the need for their comprehensive solution with the participation of a number of sciences (natural, social, legal), taking a set of measures, including legal, to improve the legal regulation of these relations by consolidating a number of new rights and responsibilities (digital in particular), of prohibition to abuse not only rights but also opportunities, emphasizing the role of legal policy of the state to establish rules aimed at preventing new threats, reducing their negative consequences, stimulating critical activities in such conditions and of socially responsible behavior of citizens and other participants of public relations.

Key words: *threats to public welfare; threats of a natural nature; threats related to human activities; risks of digitalization; abuse of rights and opportunities; balance of rights and responsibilities; economic and legal policy; improving legal regulation.*

Винник О.М. *Влияние вызовов современной эпохи на правовое регулирование общественных отношений.*

Статья посвящена проблемам правового регулирования общественных отношений, включая сферы экономики, на которые влияют новые угрозы общественному благополучию (в частности, корону вирусная пандемия, риски цифровизации, глобальное потепление и т.д.).

Анализируется состояние указанных отношений и их правовое регулирование. Определяются связанные с этим проблемы, в том числе увеличение количества злоупотреблений возможностями цифровизации (и, соответственно, нарушения прав и законных интересов участников цифро визированных отношений), игнорирование общественных интересов (о необходимости обеспечения здорового и безопасного среды для членов общества в условиях корону вирусной пандемии, значительной вероятности природных и техногенных катастроф, загрязнения окружающей среды), усиление расслоения общества на богатых и бедных (в том числе и в ракурсе цифровых возможностей), которые сами по себе или в совокупности несут значительную угрозу для общественного благополучия ..

Затронуты проблемы вызваны рядом факторов, часть из которых имеет природный характер (природные катаклизмы), часть - связана с индустриально-инновационным путем развития человечества, оказывает негативное влияние на экологию и / или порождает соответствующие риски (загрязнение окружающей среды, техногенные катастрофы, риски цифровизации и ряда инноваций), другие - обусловлены человеческим фактором (приоритет частных интересов над общественными, игнорирование социально ответственного поведения), недостаточной эффективностью государственной политики, включая правовой, и ее реализацией. Все это свидетельствует о сложности затронутых проблем и необходимость их комплексного решения с участием представителей ряда наук (естественных, социальных, юридических), принятием комплекса мер, включая правовыми, предусматривающие совершенствование правового регулирования указанных отношений путем закрепления ряда новых прав и обязанностей (цифровых частности), запрета злоупотреблять не только

правами, но и возможностями, акцентирование правовой политики государства на установление правил, направленных на предотвращение новых угроз, уменьшению их негативных последствий, стимулированию критически необходимых в таких условиях видов деятельности и социально-ответственного поведения участников общественных отношений.

Ключевые слова: *угрозы общественному благополучию; угрозы природного характера; угрозы, связанные с деятельностью человека; риски цифровизации; злоупотребление правами и возможностями; баланс прав и обязанностей; экономико-правовая политика; совершенствование правового регулирования.*

Авторська довідка:

Вінник Оксана Мар'янівна, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та порівняльного правознавства НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України

Стаття надійшла до редакції: 06 квітня 2021р.